

SVET NAJBOLJI OD SVIH

KIM MONZO

S katalonskog preveo
Igor Marojević

 Laguna

Naslov originala

Quim Monzó

EL MILLOR DELS MONS

Copyright © 2001 by Joaquim Monzó

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Prevod ove knjige urađen je uz podršku instituta *Ramon Ljulj*

Knjiga br. 7

SVET NAJBOLJI OD SVIH

- *Poznajete li M. G-a? Onaj ga ne poznaje.*
- *Napisao je te i te romane – reče M. G. navodeći naslove.*

Rejmon Keno, Mala Glorija

SADRŽAJ

1

MOJ BRAT 11

MAMA 19

LETNJI ODMOR 29

PET ŠTOPOVA 39

PERUĆI TANJIRE 47

DVA BUKETA RUŽA 63

ŽIVOT KOJI SE MOŽE IZDRŽATI 87

2

PRED ŠVEDSKIM KRALJEM 97

3

POSLE KURSA 175

KAD ŽENA OTVORI VRATA 183

DEČAK KOJI JE MORAO DA UMRE 189

OGLEDALO 195

PRODAVAČICA ŠIBICA 201

UDES 207

O AUTORU 217

1

MOJ BRAT

Jednog ranog božićnog popodneva, usred ručka, iako nikakva bolest niti prethodni znak – pa čak ni najmanji i najneupadljiviji – nisu ukazivali da ima problema sa zdravljem, moj brat je umro. Nikada nije bio naročito aktivan momak – često mu se vrtelo u glavi i nije voleo da igra fudbal niti da pije s društvom u kineskom restoranu iza škole, u koji smo išli ne toliko zbog jeftine hrane koliko stoga što su nas dok smo plaćali čašćavali rakijom ne pitajući nas koliko imamo godina – ali nije bio ni bolešljiv mladić za kakvog se odmah vidi da s njim nije baš sve u redu. Zato su se tata i mama toliko zapanjili da nisu mogli da shvate šta se zapravo desilo. U suštini, pretpostavljam da nisu ni želeli da shvate, jer da jesu, to bi im bilo vrlo lako: Toni je bio pred njima, prilično mrtav, što nisu uspevali da vide možda zato što to nisu sebi mogli da dozvole. Tata je radio u prodavnici prepariranih životinja na Trgu Rejal; bio je dobar otac i dobar muž i nije imao poroka, osim ako se računa ogromna drvena škrinja puna golih gospođa maglovitog međunožja koju je krio u ormaru. Škrinja je bila zaključana, a brat i ja bismo je otključavali kada smo bili sami kod kuće. Majka se

po podne bavila vođenjem knjiga jedne male građevinske firme. Nismo bili prototip srećne porodice sa fotografija kakve se objavljuju u reklamama za kuhinju i zamrzivače, ali nas nije ni gušila depresija. Živeli smo od danas do sutra i nismo baš mnogo štedeli pošto su naša škola i stambeni kredit proždrali dve plate. Nikada nismo išli u bioskop. Subotnja kupovina sportskih dnevnih novina s podacima o utakmicama koje su igrane krajem nedelje, činila je naš veliki sedmični izdatak. Otac je kupovao subotnje jer je tako imao dva dana da ih pročita od korica do korica; kao preterano rasipanje mu se činilo pazarenje nedeljnih, koje bi mogao da čita samo jedan dan. U nedelju smo uvek gledali meč koji su davali na televiziji, ma koji da je bio u pitanju, čak i u slučaju da su nam timovi bili toliko nepoznati da bi nam bilo teško da nađemo na mapi odakle su. Kada sam ušao u pubertet, majka je navaljivala da subotom i nedeljom izlazim s drugovima; nije želela da budem ono što je zvala „kućnim dečakom“. „Ako po ceo dan budeš u stanu, nikada nećeš steći prijatelje ni devojku koja će se udati za tebe.“ Moj dve godine mlađi brat se smejaao; zvučalo mu je duhovito ono o devojkama i venčanju. Meni se više sviđalo da ostanem kod kuće i gledam s tatom fudbalske utakmice na TV-u.

Ono s Tonijem desilo se nakon što je mama stavila na sto veliku zdelu s domaćom čokoladom i oblandama. Bili smo pojeli supu, kuvano meso i punjeno pile i, odjednom, kao da je to bilo nešto najnormalnije na svetu, glava mog brata je polako klonula i završila u tanjiru s domaćom čokoladom. Tata i mama su se ukočili. Samo da je ih čovek takao, raspali bi se u paramparčad. Delovali su mi tako nesposobni za reakciju da sam u deliću sekunde i ja doneo odluku da se pravim kako ne znam šta se dogodilo. U stvari, nisu ga gledali: gledali su u sto, ispred sebe, naprežući pogled tako da ne mogu da ga vide, tako bespomoćni da sam, a da to i

nisu znali, bar ne trenutno, prešao rukom po Tonijevim leđima i, kako bih mu uspravio telo, povukao ga za okovratnik džempera. Pošto je čitav gest iziskivao opravdanje koje bi ga učinilo iole verodostojnim, salvetom sam mu obrisao usta. Bila je to prelazna faza jer smo, kad god bismo to poželeti, mogli da se vratimo natrag: ma ko od nas troje – tata, mama ili ja – imao je priliku da brizne u plač i obavesti ostalo dvoje o očiglednoj istini. Ali niko se nije usudio. Niko od nas troje u tom trenutku svakako nije mislio da nam je namera da poričemo njegovu smrt. Najviše što smo mogli – ja onim povlačenjem za okovratnik džempera i milovanjem njegovih leđa dok sam mu brisao usne; oni praveći se da nisu shvatili – bilo je da pokušamo odložiti trenutak žurbe i plača. Uvek bi me zabolelo srce kada bih video mamu kako plače, a tatu nisam video uplakanog nikada, pa čak ni prilikom iznenadne smrti moje sestre u kolecvi. Sećam ih se kraj belog mrtvačkog sandučića, mamu u provali suza i tatu crvenih očiju. Sada, dok sam čistio Tonijeve pokojne usne, čak sam se pravdao pred sobom razmišljajući sve vreme da isključivo želimo da malo odgodimo tren u kojem ćemo se suočiti s istinom. Kad mu se tata obratio prividno spontano – „Čini mi se da si previše popio, Toni“ – shvatio sam da ne žure da prihvate ono što je očigledno i da je rečenica „Čini mi se da si previše popio, Toni“ bila upućena pre meni no Toniju, koji više nije mogao da ga čuje, kao što više nikada neće ni moći. Stoga sam udovoljio toj prećutnoj molbi i, kako bih im pomogao da simuliraju tu udobnu fantaziju, naglo sam ustao, uhvatio Tonija za miške i podigao ga sa stolice govoreći mu: „Hajde, hajdemo, povešću te do kreveta. Previše si jeo.“

Prebacio sam odgovornost sa pijanstva na prejedanje pošto sam, čak nesvesno, smatrao da će mi tata i mama biti zahvalni što ga tokom našeg poslednjeg susreta nisam nazvao pijanim. Uostalom, bio je popio jedva pola čaše šampanjca

i, za razliku, pojeo supu, dvostruku porciju kivanog mesa i četverostruku punjene piletine, a nije odmah navalio i na oblande i domaću čokoladu samo zato što mu se osušilo grlo. S desnom rukom na njegovim leđima do miške za koju sam ga stegnuo, uzaptivši mu levo rame sopstvenim grlom, i uhvativši ga za ruku da ne padne, odveo sam ga do naše momačke sobe. Poseo sam ga na stolicu, položio mu glavu na pisaći sto, pitajući se da li da ga razgolitim i obučem mu pižamu. Ali bilo je očigledno da to moram učiniti ako ćemo iole dosledno da se pretvaramo kako je sve normalno. Ako bih ga u krevet metnuo obučenog, ne bismo mogli da se pravimo kako se ništa nije dogodilo. Samo čovek koji je presvukao mrtvacu zna kako je to težak zadatak, jer svi udovi postanu, krajnje logično, mrtvački teški i taman kad pomisliš da si mu konačno uvukao ruku u rukav, celo telo povuče na drugu stranu i moraš da ga obučeš na koji god način – sopstvenim grudima, nogom, leđima – i da nastaviš: drugi rukav, desna nogavica, leva nogavica...

Iz sobe sam izašao sav u znoju. U trpezariji su me, teskobnih lica, čekali tata i mama, preklinjući me očima da im još ne razotkrivam obmanu. „Odmah je zaspao“, rekao sam. Odahnuli su. „Zato što se prejeo“, rekla je mama, previše napeta da bi na brzinu stvorila neko novo mišljenje. „A previše ste i popili. Flašu šampanjca ste vas dvojica stukli!“ To je preterivao tata. „Ako je zaspao, biće mu bolje kad se probudi“, rekla je mama. „Ali probudiće se uveče i onda neće moći da zaspi“, žalio se tata. „Pa šta“, pričala je mama, „važno je da sada spava.“

Vratio sam se u sobu i seo kraj brata. Lice mu je bilo ozbiljno, kao da bi se svakog časa mogao probuditi i reći: „Dobro, dosta je bilo šale. Stvarno ste poverovali?“ Bio je u krevetu, u pižami na plavičaste pruge, s rukom na savijenom delu pokrivača, kraj lica, i otvorenih očiju. Spustio sam

mu kapke. Niko ne spava otvorenih očiju. Bio je hladan. A bled? Ne baš. Nešto posle osam sati smatrao sam da sam s njim proveo dovoljno vremena. A i čemu sve to? Otišao sam u trpezariju da kažem kako Toni neće da večera. Mama je podigla prst kao da sam ja bio kriv za to: „Već sam ti govorila da je previše jeo.“ „Nije samo to. Njih dvojica su popili celu bocu šampanjca!“, govorio je tata u opsesiji da nam unapred ukaže na opasnosti alkohola, koje su njegovog mlađeg brata koštale života. Seo sam i pojeo nekoliko parčića domaće čokolade; više nisam bio gladan. Posle toga sam se vratio u sobu, na trenutak osmotrio Tonija, obukao pižamu, legao u krevet i počeo da čitam. U jedanaest i nešto, tata i mama su došli da nam požele laku noć. Držeći se za ruke i isečeni pravougaonikom svetlosti dovratnika, oklevali su plašeći se da uđu. Opazio sam da su odjednom ostarili i oslabili. Po jednom su nas poljubili. Prvo Tonija a onda mene. Mama ga je pokrila ćebetom i čaršavom. Sa mnom je pričala tiho da ga ne bi probudila: „Ugasi svetlo, inače neće moći lepo da spava.“

Zaspao sam kao zaklan. Spavao sam duže nego što bih pomislio, a kad sam se probudio, zbunilo me je što je Toni bio u položaju u kom sam ga ostavio. Isti položaj, ista ruka na savijenom delu pokrivača. A kako bih ga drugačije zatekao? Šta sam očekivao? Da se usred noći i sna okrene i da se sve do čega je došlo ispostavi kao božićno bunilo? Za drugi dan sam ostavio zadatak da ga istuširam i obukao sam ga odmah, pre nego sebe. Svlačenje njegove pižame i oblačenje bilo je naporno koliko i sinoćno razodevanje i navlačenje pižame. Tako sam se oznojio da sam, odmah zatim, ja bio onaj koji se žurno istuširao. U trpezariji su nas tata i mama dočekali s osmehom zahvalnosti i nestrpljenja. Mama je procenila da Toni bolje izgleda nego juče.

Svakim danom sam ga sve brže oblačio i svlačio i uskoro sam postigao da na prihvatljivo prirodan način sedi na stolici i, čak, da odzeva nekakav osmeh ili da ironično digne desnu obrvu. Dve sedmice raspusta proveo sam kod kuće, zaplevši se u tatine knjige o prepariranim životinjama. Bilo je složnije odvesti ga u gimnaziju. Za početak, mislim na poteškoću da s njim uđem u autobus a da ne pada svakog časa i da ne izgleda pijan. Ali svakim danom sam se snalazio sve bolje. Najgore je bilo kad ne bih našao slobodno sedište pa sam morao da ga sve vreme kriomice pridržavam desnom rukom za mišku, i da mu levo rame zaptijem grlom, stiskajući mu levu ruku kako bih izbegao da u nekoj krivini padne. U gimnaziji bih ga najpre odveo na njegov čas i poseo ga u klupu, objasnio da mu se zavrtilo u glavi i da će mu odmah biti bolje i otišao u svoje odeljenje. Ako bi me pitali, rekao bih da još od detinjstva pati od vrtoglavice koja se sada ustalila. Toni je uvek bio ćutljiv momčić, koji u životu nije podigao ruku na času da bi odgovorio na neko pitanje. Mnogoljudnost u školi je obavila ostatak posla. Sa pedesetak đaka u učionici, nenametljivom stvorenju je lako da ostane neprimećeno.

Jednog podneva otrčao sam s časa matematike da ga potražim i ustanovio da ga nema. Drug iz druge klupe koji je nosio njegove knjige rekao mi je da su ga odveli u ambulantu. Našao sam ga u jednom krevetu. Dežurni u ambulanti mi je rekao da bismo morali da ispitamo otkuda tolike nesvestice, da slučajno nije anemičan.

– Morali biste da ga podvrgnete ispitivanju.

Rekao sam mu da se slažem i više nismo pričali o tome. Postepeno sam usavršio tehniku brijanja i tuširanja Toni-ja. Sada u autobus i metro s njim ulazim vrlo gipko. Često sanjam jedan te isti san: ja sam mrtav, ali nisam svestan toga i, da me ne bi brinuo, moj brat se pravi mrtav dok me, prikrivajući istinu, vodi posvuda. On je taj koji mene drži za

mišku, on mene podnosi i pomaže mi da prođem kroz dnevnu rutinu. Taj san me čini srećnim i pomaže mi da izguram naš zajednički život. Postojao je, to da, jedan kritičan trenutak: kada je našao devojku Terezu, koja na poseban način ceni to što u njemu ima dobrog slušaoca. To nije tipično za muškarce, kaže. Mislio sam da neće uspeti. Naročito kad su odlučili da žive zajedno a ja morao da je ubedim u neoborive razloge – izmišljene usput – zbog kojih i ja moram da živim s njima.

Posle šest godina umrla je mama i, nekoliko meseci za njom, tata, istopivši se bez nje kao led na avgustovskom suncu. Pomislio sam da je, pošto su nam umrli roditelji, konačno došao čas da prestanem da glumim. Ali stalno razmišljam o tome i nikako da se odvažim. Tako je delimično jer me opsesivno bavljenje bratom i uloga njegovog posrednika sve ove godine lišavaju odveć prisnih odnosa s drugim ljudima, a delimično zbog Tereze, koja možda ne bi mogla da podnese istinu.